

УДК 338.439

Занозовська О.Г.

здобувач кафедри міжнародної економіки,
Національний університет харчових технологій

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ОВОЧІВНИЦТВА

На основі аналізу діяльності підприємств овочівництва Рівненської області визначено основні напрями ефективного розвитку підприємств. На виробництво продукції овочівництва впливає багато чинників: екологічні, економічні, соціальні тощо. Пріоритетний напрям розвитку овочівництва в сучасних умовах – виробництво у закритому ґрунті, особливість виробництва – міжсезонний характер. Перспективи виробництва продукції овочівництва визначено на основі розрахункових економічних методів.

Ключові слова: розвиток, напрями, овочівництво, продукція, підприємство, виробництво, ефективність.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ОВОЩЕВОДСТВА

Занозовская О.Г.

На основе анализа деятельности предприятий овощеводства Ровенской области определены основные направления эффективного развития предприятий. На производство продукции овощеводства влияет много факторов: экологические, экономические, социальные и тому подобное. Приоритетное направление развития овощеводства в современных условиях – производство в закрытом грунте, особенность производства – межсезонный характер. Перспективы производства продукции овощеводства определены на основе расчетных экономических методов.

Ключевые слова: развитие, направление, овощеводство, продукция, урожайность, предприятие, производство, эффективность.

MAIN TRENDS OF VEGETABLE GROWING ENTERPRISES DEVELOPMENT

Zanozovska Oksana

The article defines the main directions of effective development of vegetable growing enterprises. It is determined that the production of vegetable products depends on many factors, including from the structure of the crop area. The priority direction in the development of effective vegetable growing is the production of products in closed soil, since it creates conditions for round-the-year production, including organic products. On the basis of the method of trend extrapolation, the prospects for the production of vegetable production for two years have been determined. Ensuring the population of the country qualitative, safe and affordable food depends on the efficiency of activities in the agrarian sector. The necessity of vegetable production is connected with the definition of the directions of development of enterprises of vegetable growing. This requires the creation of conditions for their effective development in priority areas, which envisage the unity of economic, social and environmental interests of society.

Keywords: development, direction, vegetable growing, production, productivity, enterprise, production.

Постановка проблеми. Забезпечення населення Рівненської області якісним, безпечним, доступним продовольством залежить від виробництва якісної продукції в аграрній сфері, у т. ч. в овочівництві. Необхідність виробництва продукції овочівництва пов'язана з визначенням напрямів розвитку підприємств овочівництва. Це потребує створення умов для їх ефективного розвитку в пріоритетних напрямках, які передбачають єдність економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства. Ефективність діяльності підприємств великою мірою залежить від напрямів розвитку, у т. ч. від обсягів виробництва, якості продукції. Особливості галузі овочівництва впливають на її структуру та організацію діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку галузей економіки є предметом дослідження багатьох учених-економістів як України, так і зарубіжних країн, серед яких: П. Саблук [7], В. Криворучко, С. Гуткевич [2–4], В. Рульєв, Л. Романова [10], Р. Близь-

кий, К. Улянич [10], Н. Басюркіна [1], Л. Шендерівська [3], Л. Пунчак [4] та ін.

У наукових працях ученими-економістами визначено проблеми розвитку підприємств аграрної сфері, зокрема в овочівництві, особливості розвитку аграрних підприємств, чинники, які впливають на ефективність їхньої діяльності. На основі аналізу економічних досліджень і діяльності підприємств нами визначено основні напрями ефективної діяльності підприємств овочівництва Рівненської області.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати основні напрями ефективності діяльності підприємств овочівництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нами досліджено провідні підприємства овочівництва Рівненської області: ТОВ «Агроконцерн», ТДВ «Плодорозсадник», ФГ «Вілія», ФГ «Влада плюс». Динаміка виробництва продукції овочівництва залежить від попиту населення на продукцію, зокрема за видами, та ефективної діяльності підприємств. Конкурентоз-

датність підприємства залежить від якості продукції. Економічний розвиток підприємства характеризується зростанням виробництва підприємства на основі раціонального використання ресурсів, зниження собівартості, ефективного прийняття управлінських рішень.

Аналіз ефективності діяльності підприємств проводиться на основі розрахункових кількісних та атрибутивних показників. На виробництво впливають багато чинників.

Виробництво якісної продукції потребує визначення напрямів стратегічного зростання в АПК, у т. ч. харчовій промисловості. У сучасних умовах розвитку суспільства популярним і найбільш ефективним є розвиток спеціальних продовольчих ринків, пов'язаних із виробництвом органічної продукції, оскільки споживчі очікування від здорового харчування зростають.

У Рівненській області рівень доходності підприємств овочівництва залежить від таких чинників.

По-перше, матеріально-технічна база підприємств залежить від рівня інноваційного розвитку, використання нових технологій вирощування овочів, обробки ґрунту, внесення добрив, догляду, збору врожаю. Україна має природну перевагу в сільському господарстві – відомий у світі високородючий ґрунт. Організація високоефективного використання земельних ресурсів залежить від активізації інвестування в ті галузі і підприємства, де виробництво безпосередньо зв'язане з інтенсивним використанням землі або на основі досвіду господарств, що спеціалізуються на органічному овочівництві, який показує, що виробництво пов'язане із ґрунтозахисними технологіями органічного землеробства і потребує порівняно з традиційними технологіями значно менше часу на обробіток ґрунту, використовується в два-три рази менше пального.

По-друге, структура посівних площ, оскільки овочівництво характеризується виробництвом продукції у відкритому ґрунті, що пов'язано із сівозміними на закритому ґрунті (тепличне виробництво). Зростання обсягів виробництва деяких видів продукції у закритому ґрунті пов'язане з потребами суспільства споживати продукцію протягом усього року, а не лише в літній період, коли виробництво здійснюється у відкритому ґрунті.

По-третє, недостатнє внесення добрив деяких підприємств впливає на рівень урожайності і, відповідно, ефективність діяльності. На сучасному етапі розвитку підприємств овочівництва необхідно внесення мінеральних та органічних добрив за обґрунтованими нормами у відкритому та закритому ґрунтах. Особливий

інтерес представляє виробництво органічної продукції, оскільки створює економію використання мінеральних добрив, що сприяє очищенню ґрунтів від хімічного забруднення.

Четвертий чинник – попит і пропозиція – залежить від споживача, пов'язаний зі змінами попиту на продукцію овочівництва, а саме потребами суспільства в якійсій органічній продукції. А це залежить і від структури посівних площ, і норм внесення добрив під певні культури. Органічне овочівництво більш трудомістке, тому затратне, відповідно, й ціна реалізації такої продукції є вищою, ніж на традиційну продукцію овочівництва. Так, ціна реалізації органічної продукції, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства, перевищує ціну реалізації традиційної продукції в галузі рослинництва на 70–80%. У торговельних закладах по овочевій продукції найбільше перевищення ціни на органічну продукцію порівняно з традиційною – це ціна на цибулю (375%) та моркву (350%) [9]. Проте попит визначає підвищення обсягів виробництва, й у сучасних умовах розвитку галузі необхідна спеціалізація підприємств овочівництва. Висока рентабельність органічного аграрного виробництва приваблює інвесторів, зокрема іноземних.

У Рівненській області в структурі продукції овочівництва в 2017 р. найбільші обсяги має виробництво капусти – 28%, буряку столового – 15%, моркви – 14% та томатів – 13%. Позитивна динаміка зростання обсягів виробництва у закритому ґрунті визначається цілісним виробництвом і залежить від соціального замовлення населення, зокрема потреб в органічній продукції. Зростання обсягів виробництва тепличних овочів відбувається здебільшого за рахунок збільшення кількості плівкових теплиць господарствами населення у сільських регіонах. Певний інтерес представляє практика повторних посівів, за якої площа використовуються для декількох культур протягом року. Це сприяє вищому рівню врожайності овочевих культур, аніж у відкритому ґрунті. Структура посівних площ – це один з основних показників розвитку підприємств овочівництва, який впливає на врожайність.

Аналіз динаміки показників розвитку овочівництва за період 2012–2017 рр. показав, що максимальна врожайність овочівницьких культур була в 2017 р. і становила 212 ц/га, що, відповідно, вплинуло на обсяги виробництва, а розміри посівних площ змінилися несуттєво – на 1,7% у 2017 р. порівняно з 2012 р. (табл. 1).

Темп приросту виробництва зріс на 7,05% у 2017 р. порівняно з 2012 р. За період із 2006 по 2018 р. у Рів-

Таблиця 1. Динаміка основних показників розвитку овочівництва у Рівненській області за 2012–2017 рр.

Показник	Роки						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Т.пр.у 2017 до 2012, %
Посівні площі овочевих культур, тис. га	12,1	12,1	11,8	11,4	11,7	12,3	1,7
Виробництво овочевих культур, тис. ц	2505,0	2555,3	2486,8	2135,7	2362,3	2681,5	7,05
Урожайність овочевих культур, ц з 1 га зібраної площі	205	210	209	183	197	212	3,4
Ціна реалізованої продукції, грн/т	4486,9	3968,6	5117,1	9322,1	10474,5	11577,1	158

Джерело: складено за даними [6]

ненській області намітилися тенденція до зростання обсягів виробництва продукції овочівництва.

Метод екстраполяції тренду – лінійної функції дав змогу визначити перспективи виробництва продукції овочівництва (рис. 1):

$$y = a + bt,$$

де *a* – середній початковий рівень ознаки;

b – середній абсолютний приріст.

Лінія тренду показує зростання обсягів виробництва продукції овочівництва у Рівненській області на основі поліпшення матеріально-технічної бази, підвищення обсягів внесення добрив.

Вплив другого чинника – внесення добрив на розвиток підприємств овочівництва. У табл. 2 наведено показники внесення добрив в аграрних підприємствах Рівненської області.

Збільшилася частка площі, на яку внесені органічні добрива, на 1,1 в. п. у 2016 р. порівняно з 2000 р. Аналіз показав, що в органічному овочівництві існує суттєва економія на мінеральних добривах, що значно знижує собівартість продукції, незважаючи на високу вартість органічних елементів живлення і захисту рослин.

Органічне виробництво сприяє формуванню екологічного ефекту, пов'язаного з очищенням земельних

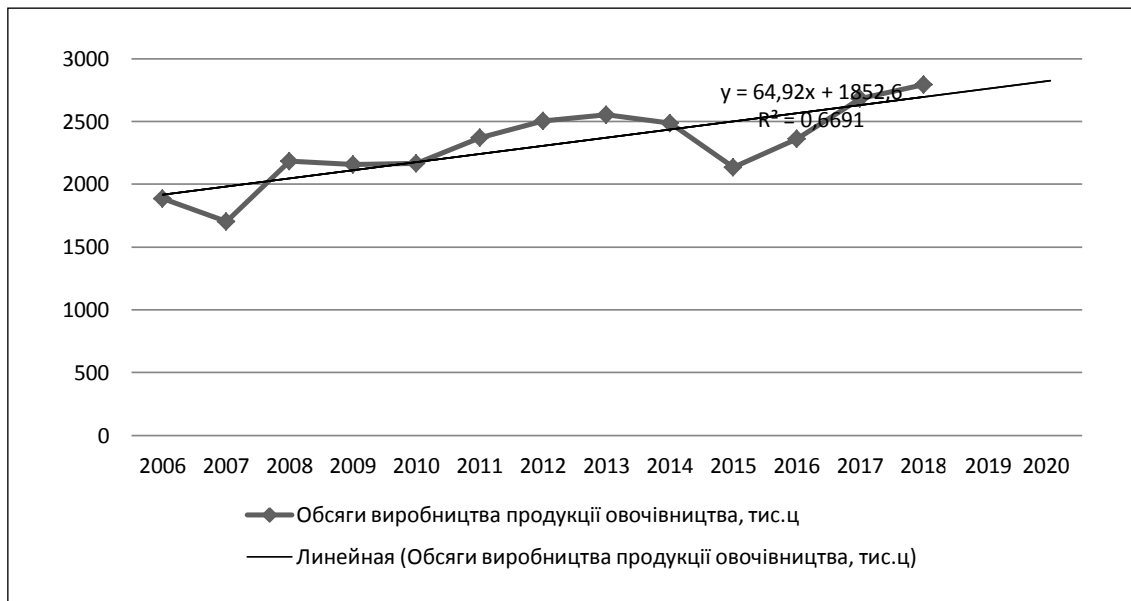

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва продукції овочівництва за 2006–2018 рр. у Рівненській області

Таблиця 2. Внесення добрив в аграрних підприємствах Рівненської області

Показник	Роки						Приріст 2016 до 2000, %
	2000	2005	2010	2014	2015	2016	
Мінеральні добрива (у поживних речовинах)							
Внесено під урожай звітного року – усього, тис. ц	136,0	188,6	216,4	306,7	297,2	358,3	+163
Внесено під посіви сільськогосподарських культур – усього, тис. ц	133,5	187,3	216,2	306,3	297,2	358,2	+168,3
Удобрена площа, тис. га	171,7	152,2	150,7	197,9	212,1	207,1	+21
Частка удобреної площі, %	39,9	55,9	62,1	82,3	85,3	83,5	-
Внесено на 1 га, кг							
посівної площі	31	69	89	127	119	144	364
удобреної площі	78	123	143	155	140	173	122
Органічні добрива							
Внесено під урожай звітного року – усього, тис. т	1087,3	436,1	224,9	192,1	244,1	284,1	-282,7
Внесено під посіви сільськогосподарських культур – усього, тис. т	1059,1	424,7	220,8	192,1	244,0	281,2	
Удобрена площа, тис. га	24,8	13,3	13,7	12,5	14,7	17,2	-30,6
Частка удобреної площі, %	5,8	4,9	5,6	5,2	5,9	6,9	-
Внесено на 1 га, т							
посівної площі	2,5	1,6	0,9	0,8	1,0	1,1	-56
удобреної площі	42,7	31,9	16,1	15,4	16,6	16,3	-61,8

Джерело: складено за даними [6]

угідь, поліпшенням показників їхньої родючості, відновленням агроєкосистем, поліпшенням якості навколишнього середовища.

Висновки з проведеного дослідження. Як показав проведений аналіз, розвиток підприємств овочівництва характеризується напрямками розвитку підприємств овочівництва. Посівні площі, передусім їх структура,

підвищують ефективність виробництва продукції овочівництва у відкритому ґрунті. Недостатнє внесення добрив деяких господарств впливає на рівень урожайності і, відповідно, ефективність діяльності. Для підвищення ефективності діяльності підприємств овочівництва необхідно розвивати органічне овочівництво на основі залучення інвестицій.

1. Басюркіна Н.І. *Агропромислові формування в забезпеченні продовольчої безпеки : монографія. Одеса : ІППРЕЕД НАН України, 2013. 441 с.*
2. Гуткевич С.О. *Інвестиційний розвиток аграрного сектору в сучасних умовах розвитку економіки. Інтелект XXI. 2015. С. 52–59.*
3. Гуткевич С.О., Шендерівська Л.П. *Політика ефективного розвитку підприємств: управлінський аспект. Київ : НТУУ «КПІ», 2016. 213 с.*
4. Гуткевич С.О., Язвінська О.М., Пунчак Л.А. *Сучасна парадигма якості. Київ : НТУУ «КПІ», 2016. 210 с.*
5. *Модель розвитку галузей економіки : монографія / за ред. проф. С.О. Гуткевич. Київ : НТУУ «КПІ», 2011.*
6. *Сільське господарство Рівненщини: статистичний збірник / за ред. Н.С. Якимчук. Рівне, 2017. 166 с.*
7. *Стратегія розвитку аграрного сектору економіки до 2020 року. Збірник матеріалів Чотирнадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу економістів-аграрників, 16–17 жовтня 2012 р. / редкол. П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2013. 762 с.*
8. *Пасічник В. Ранні овочі: виробництво, реалізація, ефективність. Овощеводство. 2017. № 5.*
9. *Рівненщина аграрна – це насамперед фермерські господарства. URL: <http://agroportal.ua/ua/publishing/intervyu/chem-zhivut-regiony-rovenshchina-agrarnaya-eto-prezhde-vsego-fermerskie-khozyaistva/#>.*
10. *Романова Л.В., Улянич К.Ф. Розвиток підприємницької діяльності та стан інформаційного забезпечення овочевих підприємств : монографія. Умань : Візаві, 2013. 202 с.*